

УДК 908(477.41)

Олена Жам, Наталія Ткаченко (м. Переяслав-Хмельницький)

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ФУНДАТОРА НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ» М.І. СІКОРСЬКОГО

У статті висвітлюються заходи з ушанування пам'яті видатного музеєзнавця, краєзнавця, громадського діяча Михайла Івановича Сікорського – фундатора Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».

Ключові слова: М.І. Сікорський, фундатор, музей, заходи, пам'ять.

27 вересня 2011 р. відійшов у вічність видатний музеєзнавець, краєзнавець, громадський діяч, Герой України, почесний громадянин міста Переяслава-Хмельницького, лауреат численних державних премій, фундатор Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» Михайло Іванович Сікорський (1923-2011 рр.).

Для вшанування пам'яті непересічної особистості в Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» 3 жовтня 2011 р. створено організаційний комітет і розроблено план заходів, розрахований на 2012-2013 роки.

Планом заходів передбачено: виготовлення ряду меморіальних дошок для встановлення на об'єктах НІЕЗ «Переяслав» і території міста; створення Меморіального музею М.І. Сікорського; присвоєння імені М.І. Сікорського НІЕЗ «Переяслав»; присвоєння імені М.І. Сікорського одній із вулиць, площі, парку, алеї в м. Переяслав-Хмельницькому; оголошення і проведення конкурсу на кращі пам'ятники М.І. Сікорському, які будуть встановлені на території Музею «Заповіту» Т.Г. Шевченка і могилі М.І. Сікорського на Заальтицькому кладовищі; проведення науково-практичної краєзнавчої конференції, присвяченої 90-річчю М.І. Сікорського; видання поштової марки і конверта, присвячених М.І. Сікорському; видання колективної монографії співробітників Заповідника про М.І. Сікорського та книги спогадів; видання календаря на 2013 рік до 90-річчя з дня народження М.І. Сікорського; виготовлення пам'ятної медалі; запровадження премії імені М.І. Сікорського в галузі музеєзнавства і краєзнавства. На офіційному сайті НІЕЗ «Переяслав» запроваджено окрему сторінку, присвячену життю та діяльності М.І. Сі-

корського, під назвою «Творець Заповідника». На цьому сайті розміщується різнобічна інформація про Михайла Івановича: біографічні відомості, фото різних періодів життя, план заходів із ушануванням пам'яті тощо.

Згідно з планом заходів, напередодні відзначення Міжнародного дня музеїв, 17 травня 2012 р., на фасаді будинку по вул. Ковальській, 8-А, в якому проживав М.І. Сікорський, встановлено меморіальну дошку: «У цьому будинку, в кв. № 5, з 1965 р. по 2011 р. жив Герой України, генеральний директор НІЕЗ «Переяслав», лауреат Державної премії Української РСР імені Т.Г. Шевченка, Заслужений працівник культури Української РСР, почесний громадянин міста Переяслава-Хмельницького Михайло Іванович Сікорський (13.10.1923 – 27.09.2011)».

29 травня 2012 р. відбулася презентація чергової книги про М.І. Сікорського «Мереживо мінливого часу». Автор видання – прижиттєвий біограф М.І. Сікорського, Заслужений журналіст України М.Г. Махінчук. На презентації виступили: лауреат премії імені Т.Г. Шевченка Стадніченко Володимир Якович, директор видавництва «Криниця», лауреат премії імені Т.Г. Шевченка Андрієвський Леонід Іванович, дослідник, шевченкознавець, громадський діяч Войцехівський Борис Михайлович.

24 вересня 2012 р. в НІЕЗ «Переяслав» і в самому місті Переяславі-Хмельницькому розпочалися Дні пам'яті Героя України, Заслуженого працівника культури Української РСР, лауреата Державної премії Української РСР імені Т.Г. Шевченка, Республіканської премії імені Дмитра Яворницького, премії імені В.Вернадського, премії «Гордість країни», почесного члена Української академії архітектури і мистецтв, Почесного діяча Єврейської ради України, Почесного гро-

мадянина міста Переяслав-Хмельницького та Останкінського району міста Москви, фундатора Заповідника Михайла Івановича Сікорського.

В цей погожий вересневий день на території Музею «Заповіту» Т.Г. Шевченка було проведено мітинг з нагоди відкриття пам'ятної дошки і меморіальної кімнати М.І.Сікорського. На мітингу із вступним словом про життєвий шлях та внесок М.І.Сікорського в розвиток вітчизняної культури виступив заступник генерального директора з наукової роботи НІЕЗ «Переяслав» Коптюх Ю.В.

На урочистості прийшли колеги, родичі, керівники міста, району, області, інтелігенція Переяслава. На мітингу промовці присвятили багато слів визнанню і возвеличенню людини, яка ще за життя стала легендою. Згадували основні віхи із життя і професійної діяльності Михайла Івановича, неординарні події, які закарбувалися в пам'яті. Неодноразово звучали побажання щодо необхідності присвоєння імені М.І. Сікорського Заповіднику, створеному ним за своє життя.

З дружніми і теплими словами про неоціненний вклад М.І.Сікорського в розвиток української національної культури, вітчизняної музейної справи, охорони культурної спадщини звернувся до присутніх Заслужений журналіст України М.Г. Махінчук.

Професор Національного університету ім. Т.Г. Шевченка О.Ф. Мінгазутдінов розповів про підготовлену ним до друку книгу про М.І.Сікорського із серії «Герої України – випускники Національного університету імені Тараса Шевченка».

Завідувач відділом охорони культурної спадщини НІЕЗ «Переяслав» Ю.В. Авраменко ознайомив присутніх із планом заходів з ушанування пам'яті М.І.Сікорського та вручив подяки від Заповідника меценатам Репі Г.І. та Репі В.П., за сприяння яких було виготовлено 2 пам'ятні дошки М.І.Сікорського.

Племінник Михайла Івановича Сікорського А.Сікорський поділився родинним спогадами та подякував працівникам Заповідника та жителям міста за вшанування М.І.Сікорського та збереження пам'яті про нього.

Друг М.І.Сікорського, завідувач кафедри Національного університету імені М. Драгоманова, доктор філософських наук Ю.Г. Легенький поділився спогадами про М.І.Сікорського.

Після виступів почесних гостей у виконанні Народного козацького хору НІЕЗ «Переяслав» прозвучали улюблені пісні М.І.Сікорського «Бандуристе, орле сизий», «Чом, чом земле моя», «Ой наступала та чорна хмара». Кобзар М. Сидо-

ренко виконав українську народну пісню «Гей, літав орел» та «Дума про Івана Богуна».

Після завершення мітингу учасники заходу взяли участь у відкритті меморіальної кімнати М.І.Сікорського. В цьому приміщенні Михайло Іванович розпочав свою трудову діяльність у вересні 1951 р. на посаді директора Історичного музею, а також проживав тут впродовж 15 років. З 1965 року по 2007 рік у приміщенні Музею знаходився робочий кабінет М.І.Сікорського. Організатори заходу ознайомили гостей із меморіальною експозицією, де представлені меблі, предмети побуту і професійної діяльності, фото, документи, нагороди, подарунки, книги із особистої бібліотеки М.І.Сікорського.

Поріг цього приміщення молодий історик, 28-річний випускник Національного університету імені Т.Г. Шевченка Михайло Іванович Сікорський переступив у вересні 1951 р. Він прибув сюди за розподілом на посаду директора Історичного музею і залишився тут назавжди, фактично змінив долю провінційного містечка. За відсутністю житла директор поселився при Музеї, і за його власним висловом, «став у ньому 33-м експонатом» [1].

В грудні 1965 р. М.І. Сікорський отримав квартиру, але ще багато років любив залишатися у цих стінах на ніч, тут йому гарно думалося і працювалося. Багато років у цьому приміщенні залишався легендарний диван з червоною байковою ковдрою, на якому спав Михайло Іванович. Біля дивана килим, привезений ним із відрядження до Середньої Азії, поруч - шафа для одягу, якою користувався Михайло Іванович. На шафі вихідний костюм сірого кольору, пасок і краватка, які протягом 70-80-х років ХХ ст. на урочистості одягав Михайло Іванович.

Збереглася з цієї кімнати рідна, простенька, настінна вішалка для одягу. На ній висить пальто, шарф у клітинку, кашкет і ковпачок, якими Михайло Іванович користувався в останні роки свого життя. Михайло Іванович не любив спортивного одягу, не носив курток, надавав перевагу класичному сірому або чорному суконному пальто.

З квартири Михайла Івановича перевезено тумбочку, стілець та обідній стіл. Цей стіл йому подарували колеги на новосілля в грудні 1965 р. За цим столом Михайло Іванович приймав гостей і працював.

Прекрасний майстер і друг Михайла Івановича, реставратор Музею Федір Федорович Дарда для облаштування квартири виготовив кухонну тумбочку та стелажі для книг.

На тумбочці електрична бритва Михайла Івановича, улюблені тарілка, чашка, ложки, виделка, рушничок. В тумбочці – електричний масажер, щітка для одягу, шахи, касети із улюбленими записами М.І. Сікорського. Над тумбочкою – настінний календар за 2006 рік із квартири Михайла Івановича із його особистими помітками.

Меморіальна дошка на будинку, в якому проживав М.І. Сікорський, в м. Перейслав-Хмельницький

Меморіальна дошка М.І. Сікорського на території Музею «Заповіту» Т.Г. Шевченка НІЕЗ «Перейслав»

В кімнаті дзеркало та годинник 70-тих років з робочого кабінету М.І. Сікорського.

В експозиції книги, яких у Михайла Івановича було дуже багато. Михайло Іванович був надзвичайно начитаною людиною, мав прекрасну пам'ять. Книги із бібліотеки М.І. Сікорського різнопланові, стосуються всіх галузей людського

буття. Частина книг він купував сам. Більшість із них йому дарували: друзі, знайомі, колеги, гості, які приїздили із візитами. Незначна частина бібліотеки М.І. Сікорського представлена в меморіальній кімнаті. На більшості з них є дарчі написи.

Михайло Іванович був справжнім музейником, він нічого не викидав: його робочий стіл, шафи, книжкові стелажі і навіть кишені одягу були забиті паперами. Це були: вітальні листівки, телеграми, особисті і офіційні листи, міністерські циркуляри, брошури, тематико-експозиційні плани, буклети і путівники по музеях України і світу. Завжди М.І. Сікорського можна було побачити із згортком газет: він був завжди в курсі подій, що відбувалися в країні і світі. Всі папери М.І. Сікорського зберігалися в особистому архіві, частину якого ми демонструємо у вітрині 50-тих років ХХ ст. Це одна із вітрин, яка складала основу експозиції Історичного музею. Оформив вітрину власноруч М.І. Сікорський. У вітрині особисті речі Михайла Івановича: наручний годинник, ручки, записники, фото шкільного друга Михайла Івановича – Васи Михненка, який загинув на фронті. Також демонструються особисті листи, серед них – лист від родини Михненків. Довгі роки Михайло Іванович підтримував зв'язки із цією родиною. Представлені вітальні листи та телеграми з різних нагод: від колективу, Товариства охорони пам'яток, особистих знайомих і друзів. Привертають увагу дві книги 70-80-х років ХХ ст. з дарчими надписами друга, наставника, двічі Героя Петра Тимофійовича Тронька. На одній з них, «Увічнена історія України» (автори: П.Т. Тронько, В.А. Войналович), Петро Тимофійович власноруч написав: «Дорогому Михайлу Івановичу Сікорському, невтомному синові Української культури, видатному досліднику рідного краю і охоронцю його безцінних скарбів. З найкращими побажаннями в день славного ювілею. З любов'ю П. Тронько, 13.X.1993 р.» [3].

У вітрині представлені фото Михайла Івановича Сікорського в молоді роки та наступні віхи життя. Також фото, на якому Михайло Іванович на трапі літака перед вильотом в Індію, звідки привіз багато сувенірів, які роздаровував багатьом музейникам. У вітрині – частина сувенірів з Індії із квартири М.І. Сікорського, групове фото, на якому Михайло Іванович з двічі Героєм Радянського Союзу космонавтом Кубасовим на ганку Музею М.М. Бенардоса. Частим гостем Заповідника був Віктор Чорномірдин. З ним Михайло Іванович сфотографувався у дворі священика на території Музею народної архі-

текстури та побуту Середньої Наддніпрянщини. Демонструється пам'ятна медаль «Почесний житель Переяслава», телеграми і фото до ювілеїв (60, 70, 80, 85 років), мандат і пам'ятна стрічка учасника Всесвітнього форуму українців 1992 року. На вітрині почесні нагороди в номінаціях – «Гордість країни – 2003», «Людина року – 2003».

На стінах і полицях демонструються сувеніри і подарунки Михайлу Івановичу Сікорському різних часів. Серед них портрет Михайла Івановича художниці музею Олени Карнаухової. Портрет обрамлений типовим переяславським тканим рушником, знайденим Михайлом Івановичем в одній із експедицій. Михайло Іванович дуже любив рушники, різні – тканини, вишивані, любив їх збирати, всюди розміщував їх у музейних експозиціях, за його ідеєю був створений один із краєвих музеїв Заповідника – Музей рушника.

На стіні красивди Переяслава, роботи Анатолія Радька і Олени Єжик.

На шафі знаходиться модель літака – подарунок від студентів Київського авіаційного технікуму. Над шафою – подарунок дітей - вихованців Переяслав-Хмельницького ліцею-інтернату – панно «Українка». На книжковому стелажі булава сувенірна – подарунок Б.М. Войцехівського, на полиці дивану – парка ікон – подарунок К.А. Поліщука.

На стіні в рамці вітання Переяслав-Хмельницької міської ради з нагоди присвоєння звання «Герой України», спеціальна відзнака оргкомітету І-ї Всеукраїнської програми «Музейна подія року» у номінації «Постать», вітальний лист Київської обласної державної адміністрації, подяка Ради Фонду інтелектуальної співпраці.

Перед вікном стоїть письмовий стіл 50-х років ХХ ст. з Музею Г.С. Сковороди та стілець з Археологічного музею. За цим столом Михайло Іванович сидів, коли створювалася експозиція Музею в 1972 році.

Поруч із столом знаходиться сейф, в якому Михайло Іванович зберігав найцінніші речі Музею: фотоапарат, музейні бланки, круглу музейну печатку і книги наказів.

На стільці – відомий всім переяславцям шкіряний портфель М.І. Сікорського. На столі – лампа настільна із квартири М.І. Сікорського, папка, набір ручок і олівців, указка, особистий органайзер.

На столі багато фотографій: фото родини, де у 1985 р., на весіллі внучки брата Івана, зібралася вся родина: три брати - Михайло, Олександр та Іван, сестра Марія та їхні діти. На фото - молодий Сікорський на розкопках Єпископських во-

рїт в Переяславі у 1959 році. Також на фото М.І. Сікорський з друзями, колегами на природі і в кабінетах в різні роки.

Як і в часи Сікорського – папери під склом. Іноді їх у Михайла Івановича назбирувалось так багато, що скло піднімалося над столом на кілька сантиметрів і тоді він розсовував папери по шухлядах.

На столі – книги з робочими нотатками Михайла Івановича: проект структурного плану розділу «Ремесла та промисли» музею просто неба, характеристика зброї для майбутньої експозиції Музею-діорами «Битва за Дніпро» [2].

Закінчилися урочистості з нагоди відкриття пам'ятної дошки і меморіальної кімнати М.І. Сікорського поїздкою до могили Михайла Івановича на Заальтицькому кладовищі.

В програму Днів пам'яті М.І. Сікорського в НІЕЗ «Переяслав» також було включено проведення панахиди (26.09.2012 р.) на могилі Михайла Івановича на Заальтицькому кладовищі, вечір пам'яті М.І. Сікорського «Мій заповіт – мої музеї» (12.10.2012 р.), козацьке свято, присвячене М.І. Сікорському (14.10.2012 р.) [4].

Михайла Івановича люблять, знають, шанують, пам'ятають і постійно згадують в колективі, в Переяславі, в Україні і далеко за її межами.

З іменем Михайла Івановича починалася і за-

Меморіальна кімната М.І. Сікорського в Музеї «Заповіту»
Т.Г. Шевченка. Фрагмент інтер'єру

кінчилася ціла епоха музейного будівництва в Україні. Михайло Іванович Сікорський вніс неоціненний вклад у розвиток музейництва, краєзнавства та збереження культурної спадщини. Його творчий, науковий, музейний доробок стане духовним пам'ятником і дороговказом для су-

часників і наступних поколінь.

Один із провідних науково-освітніх закладів України - НІЕЗ «Переяслав» - створений благородним задумом, світлим розумом, чистою совістю, великою працелюбністю і твердим характером цієї непересічної особистості, людини з великої літери.

Джерела та література

1. Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав». Наукова частина. Наукова концепція стаціонарної експозиції «Меморіальна кімната М.І. Сікорського (1951-2011 рр.)».

2. Там само. Контрольний текст екскурсії по експозиції «Меморіальна кімната М.І. Сікорського (1951-2011 рр.)».

3. Там само. Тематико-експозиційний план стаціонарної експозиції «Меморіальна кімната М.І. Сікорського (1951-2011 рр.)».

4. Офіційний сайт НІЕЗ «Переяслав». Сторінка «М.І. Сікорський – творець Заповідника». Електронний ресурс. – Режим доступу: niez-pereyaslav.com.ua

Елена Жам, Наталия Ткаченко

УВЕКОВЕЧИВАНИЕ ПАМЯТИ ФУНДАТОРА НАЦИОНАЛЬНОГО ИСТОРИКО-ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО ЗАПОВЕДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ» М.И. СИКОРСКОГО

В статье рассматриваются мероприятия по увековечиванию памяти известного музейоведа, краеведа, общественного деятеля Михаила Ивановича Сикорского – основателя Национального историко-этнографического заповедника «Переяслав».

Ключевые слова: *М.И. Сикорский, основатель, музей, мероприятия, память.*

Olena Zham, Natalia Tkachenko

HONOURING THE MEMORY OF FOUNDER OF NATIONAL HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC RESERVE «PEREYASLAV» M.I. SIKORSKYI

In the article consider measure of perpetuate the memory about specialist in museum management, student of local lore, public figure Mykhaylo Ivanovych Sicorsky – founder of National historical-ethnographic preserve «Pereyaslav».

Key words: *M. I. Sicorsky, founder, museum, measure, memory.*

